

Αναφορά στην θεσπέσια υμνολογία του Πάσχα

Ορθοδοξία / Θεολογία

Λάμπρος Σκόντζος, Θεολόγος

Το Άγιο Πάσχα είναι η κορυφαία εορτή της Εκκλησίας μας. Η Εκκλησιαστική μας Ιστορία μας πληροφορεί πως μαζί με την εβδομαδιαία εορτή της Κυριακής η εορτή του Πάσχα είναι η αρχαιότερη χριστιανική εορτή. Κατ' αυτή εορτάζεται το μέγα γεγονός της εκ των νεκρών αναστάσεως του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, η νίκη Του κατά του Άδη και του θανάτου, η απαρχή της ημών αναστάσεως και ο θρίαμβος της ζωής!

Το χαρμόσυνο αυτό γεγονός φρόντισε η Αγία μας Εκκλησία ανά τους αιώνες να το εορτάζει με ξεχωριστή λαμπρότητα. Μεγάλοι ποιητές υμνογράφοι και μελωδοί συνέθεσαν για τη μεγάλη αυτή εορτή, ύμνους άφθαστου μεγαλείου και ποιητικής αξίας. Από τους γνωστούς υμνογράφους του Πάσχα ξεχωρίζουμε τον άγιο Ιωάννη το Δαμασκηνό και τον Ρωμανό τον Μελωδό. Ο μεν Ιωάννης συνέθεσε τον κανόνα της ακολουθίας του Όρθρου και ο Ρωμανός το κοντάκιο της εορτής.

Ο πιο αγαπητός αναστάσιμος ύμνος είναι αναμφίβολα το «Χριστός ανέστη, εκ νεκρών, θανάτω θάνατον πατήσας και τοις εν τοις μνήμασι ζωήν χαρισάμενος».

Πρόκειται για τον θριαμβευτικό παιάνα της πιο μεγάλης νίκης όλων των εποχών. Ποτέ δεν έχουν αποδοθεί τόσο πυκνά νοήματα, που για να αναλυθούν θα γράφονταν ένα ολόκληρο βιβλίο, σε ένα τόσο μικρό ύμνο!

Ο κανόνας της εξαίσιας εορτής αποτελεί πραγματικά ένα από τα μεγαλύτερα

αριστουργήματα της παγκοσμίου λογοτεχνίας, όλων των εποχών. Ο μεγαλύτερος ποιητής και μελωδός της Εκκλησίας μας, ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός (η΄αιών.), συνέθεσε αυτό το υπέροχο ποίημα σαφώς κάτω από θεία έμπνευση. Η αξία του έγκειται αφ΄ ενός μεν στην καταπληκτική λογοτεχνική του σύνθεση, στον πλούτο και το σπάνιο λεξιλόγιο, στις ζωηρές εικόνες, στην πλοκή των γεγονότων κλπ και αφ΄ ετέρου στα σπουδαιότατα θεολογικά μηνύματα που υπάρχουν σ΄ αυτόν. Είναι γνωστό πως ο μεγάλος ποιητής χρησιμοποίησε ως βάση των τροπαρίων του αναστασίμου κανόνα αποσπάσματα από τους πανηγυρικούς λόγους του αγίου Γρηγορίου του Ναζιανζηνού, του μεγάλου αυτού ποιητή της Εκκλησίας μας, του οποίου ακόμα και τα πεζά κείμενα είναι από μόνα τους καταπληκτικά ποιήματα!

Αρχίζοντας από την α΄ Ωδή ο ιερός υμνογράφος παραλληλίζει το Χριστιανικό με το Ιουδαϊκό Πάσχα. Όπως οι Ισραηλίτες με τη θαυμαστή επέμβαση του Θεού πέρασαν από τη σκλαβιά της Αιγύπτου στην ελευθερία, έτσι και εμείς με την αγία Ανάσταση του Χριστού περάσαμε από τη σκλαβιά της νοητής Αιγύπτου, της αμαρτίας και της φθοράς στη λύτρωση και τη θέωση. Καλείται λοιπόν ολόκληρη η ανθρωπότητα να εορτάσει λαμπρά το μεγάλο και σωτήριο αυτό γεγονός. «Αναστάσεως ημέρα λαμπρινθώμεν λαοί, Πάσχα Κυρίου Πάσχα, εκ γαρ θανάτου προς ζωήν και εκ γης προς ουρανόν Χριστός ο Θεός, ημάς διεβίβασεν, επινίκιον άδοντας».

Στο δεύτερο και τρίτο τροπάριο καλούνται οι πιστοί να καθαρίσουν τις αισθήσεις για να μπορέσουν να δουν το εκθαμβωτικό αναστάσιμο φως. Καλούνται επίσης οι ουρανοί, η γη, όλος ο ορατός και ο αόρατος κόσμος να εορτάσει το ευφρόσυνο γεγονός της Εγέρσεως του Κυρίου.

Στον ειρμό της γ΄ Ωδής ο ιερός υμνογράφος προτρέπει τους πιστούς, όπως οι Ισραηλίτες ήπιαν νερό από την άγονη πέτρα, να κοινωνήσουν από την πηγή της αφθαρσίας, «πόμα καινόν» που είναι ο Αναστάς Χριστός. Το δεύτερο τροπάριο είναι ίσως το πιο πομπώδες και θριαμβευτικό από όλα τα άλλα, « Νυν πάντα πεπλήρωται φωτός, ουρανός τε και γη και τα καταχθόνια, εορταζέτω γουν πάσα κτίσις την έγερσιν Χριστού, εν η εστερέωται».

Η Υπακοή, ποίημα αγνώστου ποιητή, παρουσιάζει αριστοτεχνικά το γεγονός της επισκέψεως των μυροφόρων γυναικών στο τάφο του Κυρίου και τον περίφημο διάλογο αυτών με τον άγγελο της Αναστάσεως.

Στην γ΄ Ωδή ο ποιητής ανατρέχει στην Παλαιά Διαθήκη, στον προφήτη Αββακούμ, ο οποίος προείδε την ανάσταση του Σωτήρος Χριστού. Επίσης στο δεύτερο και το τρίτο τροπάριο της ίδιας Ωδής αναφέρεται σε προτυπώσεις της αναστάσεως στην

Παλαιά Διαθήκη. Ο Χριστός είναι ο «ενιαύσιος αμνός» ο «βροτός αμνός», ο «άμωμος και άγευστος κηλίδος» του εβραϊκού πάσχα. Προτρέπονται επίσης οι πιστοί να σκιρτήσουν από χαρά, όπως «Ο θεοπάτωρ Δαυίδ προ της σκιώδους κιβωτού», διότι «ανέστη Χριστός ως παντοδύναμος».

Στην ε΄ Ωδή μας προτρέπει να μιμηθούμε τις άγιες μυροφόρες και όπως εκείνες, «Ορθρίσωμεν όρθρου βαθέως και αντί μύρου τον ύμνον προσοίσομεν τω Δεσπότη», ο Οποίος είναι ο ήλιος της δικαιοσύνης και ανατέλλει χάριν κάθε ζωής. Στο γ΄ τροπάριο της ίδιας Ωδής προτρέπει τους πιστούς να προσέλθουν «λαμπαδηφόροι» για να συνεορτάσουν «ταις φιλεόρτοις τάξεσι» το σωτήριο Πάσχα του Θεού.

Στην στ΄ Ωδή ο ιερός ποιητής αναφέρεται στη θαυμαστή προτύπωση της Αναστάσεως του Κυρίου στο πρόσωπο και τα παθήματα του προφήτη Ιωνά. Στο δεύτερο τροπάριο παραλληλίζεται η θαυμαστή μετά τόκον παρθενία της Θεοτόκου με τη θαυμαστή έγερση του Κυρίου από τον τάφο χωρίς να αφήσει ίχνη. «Φυλάξας τα σήμαντρα σώα Χριστέ, εξηγέρθης του τάφου, ο τας κλεις της παρθένου μη λυμηνάμενος εν τω τόκω σου...».

Υπέροχο είναι πραγματικά και το κοντάκιο της εορτής, ποίημα του μεγάλου ποιητή των κοντακίων Ρωμανού του Μελωδού (στ΄ αιών.). «Ει και εν τάφω κατήλθες αθάνατε...» και ο οίκος «Τον προ ηλίου Ήλιον...» Σε αυτά υμνείται η μεγάλη νίκη του Χριστού κατά του Άδη και το μεγάλο θάρρος των αγίων μυροφόρων γυναικών, οι οποίες πήγαν στον ζωήβρυτο τάφο του Χριστού και είχαν την ξεχωριστή τιμή να δουν πρώτες τον Κύριο αναστάντα.

Η ζ΄ και η΄ Ωδή γ΄, όπως είναι γνωστό, αναφέρονται στο πάθος και τη θαυμαστή διάσωση των αγίων τριών Παίδων της Παλαιάς Διαθήκης, Οι ευλογημένοι εκείνοι Παίδες είναι ξεκάθαρη προτύπωση του Χριστού, του Πάθους και της Αναστάσεώς Του. Αυτός που έσωσε τους αδίκως παθόντας Παίδες από την κάμινο του πυρός της καιομένης «γενόμενος άνθρωπος, πάσχει ως θνητός και διά πάθους το θνητόν αφθαρσίας ενδύει ευπρέπειαν». Το δεύτερο τροπάριο της ζ΄ Ωδής είναι μια καταπληκτική νικητήρια ωδή, «Θανάτου εορτάζομεν νέκρωσιν, άδου την καθαίρεσιν...». Υμνείται η ήττα του μεγαλυτέρου και μέχρι τότε ανίκητου εχθρού του ανθρώπου, του θανάτου, που είναι προϊόν της αμαρτίας. Στον ειρμό της η΄ Ωδής εξαιρείται η αγία ημέρα της Αναστάσεως, ως «Κλητή και αγία ημέρα...βασιλής και κυρία, εορτών εορτή και πανήγυρις εστί πανηγύρεων, εν ή ευλογούμεν Χριστόν εις τους αιώνας».

Η θ΄ Ωδή του περιφήμου αυτού κανόνα είναι το ποιητικότερο μέρος του. Όπως είναι γνωστό η θ΄ Ωδή των κανόνων είναι αφιερωμένη στη Θεοτόκο. Σ΄ αυτή ο

ιερός υμνογράφος επιστράτευσε όλο το ποιητικό του ταλέντο και συνέθεσε, υπό θεία έμπνευση φυσικά, τροπάρια άφθαστου μεγαλείου. Με άκρατο λυρισμό αποκαλεί την θεοδόχο Παρθένο νοητή «Νέα Ιερουσαλήμ» και «Σιών» και την προτρέπει να φωταγωγηθεί, να χορέψει και να χαρεί για την έγερση του θείου τόκου Της. Στο δεύτερο τροπάριο εξαιρείται η θεία και φίλη γλυκύτετη υπόσχεση, που μας έχει δώσει ο Αναστάς Χριστός και είναι για μας «άγκυρα ελπίδος», ότι θα είμαστε ενωμένοι με Αυτόν στους ατέρμονες αιώνες. Επίσης στο τρίτο τροπάριο υμνείται το άγιο Πάσχα και ονομάζεται μέγα και ιερότατο και δέεται ο ποιητής στην Σοφία και το Λόγο του Θεού, τον Αναστάντα Κύριο, να μας αξιώσει να μετάσχουμε «εν τη ανεσπέρω ημέρα της βασιλείας» Του.

Καταπληκτικά και ποιητικά αριστουργήματα είναι επίσης και τα τέσσερα στιχηρά των αίνων, «Πάσχα ιερόν ημίν σήμερον αναδέδεικται...», «Δεύτε από θέας, γυναίκες ευαγγελίστριαι...», «Αι μυροφόραι γυναίκες όρθρου βαθέως...» και «Πάσχα το τερπνόν...». Σε αυτά υμνείται το μέγα γεγονός της αναστάσεως, καθώς επίσης και ο πρωταγωνιστής του ο Αναστάς Κύριος. Τα ιερά πρόσωπα των αγίων μυροφόρων καθίστανται οι αψευδείς και ενθουσιώδεις ευαγγελίστριες της πιο ευφρόσυνης αγγελίας όλων των εποχών, «της αναστάσεως Χριστού».

Τέλος στο θεσπέσιο δοξαστικό των αίνων «Αναστάσεως ημέρα και λαμπρινθώμεν τη πανηγύρει...» καλούμαστε όλοι να αφήσουμε την κακία και «αλληλους περιπτυξώμεθα. Είπωμεν αδελφοί, και τοις μισούσιν ημάς, συγχωρήσωμεν πάντα τη αναστάσει», για να μπορέσουμε έτσι, με ένα στόμα, να ψάλλουμε άπειρες φορές και με δάκρυα χαράς στα μάτια, το νικητήριο παιάνα μας, «Χριστός ανέστη εκ νεκρών, θανάτω θάνατον πατήσας και τοις εν τοις μνήμασι, ζωήν χαρισάμενος».

PERMANENTLY_REMOVED